

BEŞ YILLIK KALKINMA PLANLARINDA VE YILLIK PROGRAMLARDA BESLENME İLE İLGİLİ DEVLET POLİTİKALARI

Dyt. Güzide Önem AKÇAY*

Bu yazıda Türkiye Cumhuriyeti Devletinin 1963 yılından başlayan beşer yıllık kalkınma planları ve bu planların yıllık programları içinde Beslenme Politikalarının neler olduğu üzerinde durulmuştur.

GİRİŞ

Türkiye 1961 Anayasasınının 41. maddesi ile ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasının bir plana bağlanacağını, 129. maddesi ile de planlı kalkınmanın bir teşkilat eli ile yapılacağını belirten yasa ile planlı kalkınma dönemine girmiştir.

Kalkınma Planı'nın hazırlamasında, Türk toplumunun on beş yıl içinde erişmesi istenilen iktisadi ve toplumsal amaçları, bunları gerçekleştirmek için başvurulacak araçları ve bu araçların kullanılmasında uyulacak temel ilkeleri gösteren "Plan Hedefleri ve Stratejisi" esas tutulmuştur.

"Plan Hedefleri ve Stratejisi" ndeki amaçlarda ve ilkelere toplumun yapısı, sorunları ve kaynakları gözönünde tutulmuş ve kalkınmanın, demokratik bir düzen içinde, karma ekonominin olanaklarından faydalanılarak gerçekleştirilebileceği inancına dayanılmıştır.

Bu çerçeve içerisinde; kalkınma planları, yıllık programlar, icra planları, icra planlarının uygulama raporları ve özel ihtisas komisyon raporları hazırlanmaktadır.

* Devlet Planlama Teşkilatı Beslenme Uzmanı

Kalkınma planları beşer yıl için yapılmaktadır. Beş yıl içinde yapılacak olan hedef ve politikalar saptanmaktadır. Beş Yıllık Kalkınma Planının uygulanması Yıllık Programlarla düzenlenmektedir.

Yıllık Programlarda plan hedefleri doğrultusunda her yıl için ilke, politika ve tedbirler belirlenmektedir. İcra Planlarında ise bu ilke, politika ve tedbirlerin ne şekilde, nasıl, kimler tarafından uygulanacağı belirlenmektedir.

Özel İhtisas Komisyonu Raporları ise her plan dönemi öncesinde, o planda yer alması istenen konularda ihtisas sahibi kurum ve kişilerin görüşleri alınmakta ve bunlardan gerekli olanlar plana yansıtılmaktadır.

İcra Planı Uygulama Raporunda ise, İcra Planında yer alan tedbirlerin uygulama durumları, kamu kurum ve kuruluşlarının gönderdikleri raporlar ve düzenlenen toplantılar değerlendirilmekte ve bu değerlendirmeler ışığında icra Planı Uygulama Raporu hazırlanmaktadır. İcra Planı Uygulama Raporu Yıllık hazırlanmaktadır.

YILLIK PROGRAMLARDA VE BEŞ YILLIK KALKINMA PLANLARINDA BESLENME POLİTİKALARI

Başlangıcından günümüze kadar altı Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanmış ve yürürlüğe konmuştur. Bu planlarda beslenme politikalarına ilişkin hususlar aşağıda görülmektedir.

BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI VE YILLIK PROGRAMLAR (1963-1967)

Beslenme konusu yıllık programlarda, sağlık meseleleri içinde kısaca yer almış, beslenme eğitimi üzerinde çok kısa durulmuş, buna karşın Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında beslenme konusu yer almamıştır. 1963 Yılı Programında Sağlık Sektörü içerisinde beslenme konusu şu şekilde ele alınmıştır;

"Personel yetiştirilmesi, köylere kadar yayılan iyi bir sağlık teşkilatı kurulması, çevre sağlık şartlarının düzeltilmesi, halkın sağlık eğitimi, bulaşıcı hastalıklarla savaş ve bunların yok edilmesi, ana-çocuk sağlığı, ruh sağlığı, sağlık laboratuvarlarının geliştirilmesi, okul sağlığı nüfus planlaması beslenme ve tedavi kurumlarının kurulması ve işletmesi ile sağlık

donanım ve gereçlerinin depo, onarım ve bakım işlerinin yürütülmesi, ele alınan sağlık meseleleridir. Bu meselelerin çözümlenmesi için uygulanacak programlar şunlardır:

Çevre sağlığı şartlarının geliştirilmesi, halkın sağlık konusunda eğitilmesi, nüfus planlaması ve beslenme ile ilgili konularda Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, diğer ilgili kamu kuruluşları ile işbirliği sağlamak üzere gerekli tedbirler alınacaktır.

1967 yılı programında beslenme konusuna şu şekilde yer verilmiştir: "Çevre sağlığı şartlarının iyileştirilmesine, halkın sağlık, nüfus planlaması ve beslenme konularında eğitilmesine devam edilecektir. Bu konuda gönüllü kuruluşlardan da yararlanılacaktır.

İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI VE YILLIK PROGRAMLAR (1968-1972)

1968 ve 1969 yılı programlarında beslenme konusu yer almamıştır. 1970 yılı programında beslenme konusu sağlık sektörü içinde ele alınmış ve önemli bir tedbir önerilmiştir. Programdaki şekli şöyledir. "Devlet Planlama Teşkilatı'nın öncülüğünde İmar ve İskan, Sağlık ve Köy İşleri Bakanlıkları tarafından diğer ilgili kuruluşlarla birlikte şehir ve kırsal alanlarda bölgesel beslenme ve tüketim özelliklerini gelir grupları itibarıyla tespit edecek bir araştırma düzenlenecek, sonuçları üçüncü Beş Yıllık Plan hazırlıklarında değerlendirilmek üzere çalışmalara başlanacaktır".

1970 Yılı Uygulama Raporunda ise "Tedbirlerle ilgili olarak Devlet Planlama Teşkilatı kuruluşlarına birer yazı göndererek, kuruluşların araştırmaya yardımcı olabilecek ne gibi çalışmaları olduğu, merkezi ve taşra kademesinde çalışmalara hangi imkanlarda yardımcı olabileceklerini, araştırmanın metodolojisi ve diğer hususlardaki görüş ve tavsiyelerini bildirmelerini istemiştir. Kuruluşlardan gelen cevapların ışığı altında çalışmalara devam edilecektir" denilmektedir.

1970 Yılı İcra Planında bu araştırmadan sorumlu daire Devlet Planlama Teşkilatı, koordinasyon veya işbirliği bakımından ilgili daire; İmar ve İskan Bakanlığı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, işlerin yapılacağı süre ise program dönemi olarak gösterilmiştir.

1970 Yılı Programında beslenme konusu, "Program döneminde sağlık hizmetlerinde çözüm yoluna kavuşturulması önem taşıyan konular"

arasında "beslenme sorunlarının ele alınması" şeklinde genel bir politika olarak belirlenmiştir.

1972 Yılı Programında Beslenme konusu Sağlık Sektörü içinde yer almış ve aşağıdaki şekilde bir politika saptanmış ve tedbir önerilmiştir. "Beslenme konusundaki alışkanlıklar ve yerleşmiş kalıplar, yetersiz beslenmenin önemli nedenlerindedir. Bu konuda bir eğitim programının hazırlanması gerekmektedir". Kırsal ve kentsel alanlarda halkın beslenme durumu ve kalıplarını ortaya çıkaracak bir araştırma yapılacaktır. Bu araştırmaya dayalı olarak halkın beslenme eğitimi için Milli Eğitim Bakanlığı öncülüğünde mevcut programlar yaygınlaştırılacaktır.

1972 Yılı Uygulama Raporunda ise "Bu tedbirde sözü edilen kırsal ve kentsel alanlardaki halkın beslenme durumu ve kalıplarını ortaya çıkaracak bir araştırma için Hıfzıssıhha Okulu, Hacettepe Üniversitesi ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı temsilcilerinin birlikte bir proje hazırlamaları kararlaştırılmış olup bu proje üzerindeki çalışmalar sürdürülmektedir" şeklinde belirlenmiştir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Yer alan Beslenme Politikası, sağlık sektörü içinde şu şekilde yer almıştır. "Yurdumuzda eksik beslenmenin yanısıra yanlış beslenme yaygındır. İnsan başına alınan günlük kalori normale yakın olmasına rağmen bu kaloriyi sağlayan hayvansal ve bitkisel gıdalar arasında dengesizlik vardır".

Görüldüğü gibi yıllık programlarda bölgesel beslenme ve tüketim özelliklerini gelir grupları itibariyle belirleyecek bir araştırma ve bu araştırmaya dayalı olarak halkın beslenme eğitimi üzerinde durulmuştur.

Beş Yıllık Kalkınma Planlarındaki politikalar ve hedefler somut verilere dayanarak saptandığı için araştırmalar önem taşımaktadır. Somut araştırma verileri yok ise B.Y.K.(*) Planlarında çok kısa olarak ele alınmakta veya planda yer almamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI VE YILLIK PROGRAMLAR (1973-1977)

1973-1977 Yılı Programlarında Beslenme Konusunda Temel Devlet Politikaları: 1973 Yılı Programında beslenme konusu sağlık sektörü içerisinde şu şekilde yer almıştır.

(*) Metinde Beş Yıllık Kalkınma Planı B.Y.K. Planı olarak kısaltılarak kullanılmıştır.

"Ana çocuk sağlığı hizmetlerinde, okul ve okul öncesi çağlardaki çocuklara yönelen ve dış kuruluşların yardımları ile yürütülen beslenme programlarında tüketilen gıdaların milli kaynaklardan ne ölçüde sağlanabileceğini tespit eden bir araştırma yapılacaktır".

1973 Uygulama Raporunda ise yukarıdaki tedbirlerin uygulama şekli gösterilmiştir.

"Tedbirle ilgili olarak dış kuruluşların yardımları ile yürütülen beslenme programlarında, tüketilen gıdaların milli kaynaklardan ne ölçüde sağlanabileceğini saptamayı amaçlayan çalışmaların ilk aşaması, Hıfız-zıhha Okulu ile işbirliği halinde çalışan, Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Gıda Bilimleri Enstitüsü tarafından tamamlanmıştır. Bu aşamada dış yardımlarla yürütülen beslenme programlarının mali portresi, beslenme değeri ve dağıtım esasları saptanmıştır. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Ana ve Çocuk Sağlığı Müdürlüğü ise ulusal kaynaklardan finanse edilen bir besin maddesi olan SEKMAMA'nın kullanımı ile ilgili olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesinde seçilen dört ilde bu araştırmayı sürdürmektedir. Araştırma iki yönlü olup, bunun pazarlanması sorunları da UNICEF tarafından araştırılmaktadır".

1974 Yılı Programında, beslenme konusu Gençlik ve Spor başlığı altında şu şekilde yer almıştır.

"Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumunun uygulama, idare ve işletme esaslarını, kredi, burs, beslenme, yurt konularını da kapsayan bir araştırma Devlet Planlama Teşkilatının koordinatörlüğünde, Gençlik ve Spor, Milli Eğitim, Maliye, İçişleri Bakanlıkları, Üniversiteler ve ilgili diğer kuruluşlar tarafından yapılacaktır".

1974 Yılı Uygulama Raporu ise, "Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumunun uygulama, idare ve işletme esaslarını kredi, burs, beslenme, yurt konularını da kapsayan bir araştırma yapılması biçimindeki tedbir gereğince 11.9.1974 günü Devlet Planlama Teşkilatının başkanlığında; Milli Eğitim Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve bazı üniversitelerin temsilcilerinin katıldığı bir toplantı yapılmış, kendilerinden yüksek öğrenim gençliğinin önemli bir sorunu olan kredi, yurt, burs ve beslenme konularını kapsayan bir araştırma yapılması istenmiştir." önerisi yer almıştır. Araştırma 1974 program döneminde bir sonuca ulaşamamıştır.

1975 Yılı Programında beslenme konusu; sağlık sektörü içinde besin maddelerinin deneti ile ilgili tedbir olarak önerilmiştir. Programdaki şekli

şöyledir; "Besin maddelerinin üretiminden tüketimine kadar sağlık denetimlerinin etkili düzeye çıkarılması amacıyla Gıda-Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile daha önce yapılan işbirliği geliştirilecek ve bu konuda gerekli görülen mevzuat ilgili bakanlıkların da katılımıyla hazırlanacaktır".

Gençlik ve Spor başlığı altında ise 1974 yılı programında önerilen tedbir ile ilgili çalışmaları şöyle yer almıştır. "Yüksek öğrenime artan talebin yarattığı barınma, kredi, beslenme konularına çözüm bulmak ve özellikle yurt işletmeciliğinin günün koşullarına uygun biçime kavuşturulmasını sağlamak amacıyla, 1974 program yılında DPT'nin yürütücülüğünde, ilgili kamu kuruluşlarının ve üniversitelerin işbirliğiyle başlatılan araştırmalar devam etmektedir".

1975 Yılı Uygulama Raporu ise şu şekildedir. "Besin maddelerinin sağlık denetimlerinin etkili düzeye çıkarılması için gerekli mevzuatın program döneminde hazırlanmasını öngören tedbir, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Gıda-Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı arasında gerekli işbirliğinin sağlanmaması sonucu gerçekleşmemiştir".

1976 Yılı Programında beslenme konusuna ilişkin 1974 ve 1975 yıllarında önerilen tedbirler yinelenerek şöyle denmiştir. "Besin maddelerinin üretiminden tüketimine kadar olan sürekli sağlık denetimlerinin etkili düzeye çıkarılması amacına yönelik çalışmalar sonuçlandırılacaktır".

1976 Yılı Uygulama Raporu ise şu şekildedir: "Besin maddelerinin üretimden tüketim safhasına kadar sağlık denetimlerinin etkili yapılması konusundaki tedbirden sorumlu bulunan Gıda-Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile S.S.Y.B. Bakanlığı arasında ortak çalışmalara başlanılmıştır. Ancak S.S.Y.B.'ca bir yasa taslağı hazırlanması, yapılan toplantılar sonucu kararlaştırıldığı halde gerçekleştirilemediği için iki kuruluş arasındaki çalışmaların geliştirilmesi mümkün olmamıştır".

1977 Yılı Programında beslenme konusuna, Sağlık Sektörü içinde genel durum başlığı altında kısaca değinilmiştir. Programdaki şekli şöyledir; "Beslenme hizmetleri ve gıda kontrolü konusunda çeşitli kuruluşlarda yapılan çalışmalar yeterli bir sonuca ulaştırılamamıştır".

Üçüncü B.Y.K. Planında Beslenme Politikası, şehir ve kırsal alanlarda bölgesel beslenme ve tüketim özelliklerini gelir grupları itibarıyla tesbit eden araştırma verilerine göre saptandığı için, daha ayrıntılı olarak ele alınmış ve şu şekilde belirtilmiştir: "Yetersiz ve dengesiz beslenme önemli bir halk sağlığı sorunu olarak ağırlığını korumaktadır. Özellikle bebek ve

okul öncesi çağındaki çocuk, gebe ve emzikli anne grubu arasında protein, kalori yetersizliği sonucu meydana gelen hastalıklara rastlanmaktadır. Beslenme sorunlarının başlıca nedenleri dengesiz gelir dağılımı, bazı gıdaların nitelik ve nicelik yönünden yetersiz üretimi, gıda dağılımında bölgesel dengesizlikler, besin üretiminin pazarlanmasında ve tüketiciye ulaştırılmasında yetersizlikler, beslenme konusunda bilgisizlik ve eğitim noksanlığıdır. Beslenme konusunda kısa vadede bebeklere, okul ve okul öncesi çağıdaki çocuklara, gebe ve emzikli annelere yönelen ve beslenme eğitimini de kapsayan programlardan yoksunluk kendini hissettirmektedir".

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI VE YILLIK PROGRAMLAR (1979-1983)

1979 Yılı Programında Beslenme Konusu; Gençlik konusu içinde aşağıdaki şekilde durum saptaması yapılmıştır. "12-14 yaş grubu olarak belirlenen ve toplumun dinamik kesimini oluşturan gençliğe beslenme, barınma, sağlık, istihdam ve çalışma sorunları gibi konularda kamuca yeterli hizmetler sunulamamıştır".

1981 Yılı Programında, Sosyal Gelişmelerde Durum başlığı altında beslenmeye ilgili şu saptama yapılmıştır. "1975-80 döneminde erkekler için 58.3 yıl olarak tahmin edilen hayatta kalma değerleri, kadınlarda 62.8 yıldır. Hayat süresinin sağlıklı ve üretime en fazla katkıda bulunabilecek şekilde verimli geçirilmesi, yeterli ve dengeli beslenmeye bağlıdır. Beslenme alışkanlıkları, eğitim düzeyi ve tarım ürünlerinin yerinde ve yeterince değerlendirilmesiyle ilgilidir. Yapılan araştırmalar ülkemizde beslenme sorunlarında en fazla etkilenen kitlenin çocuk ve kadınlar olduğunu göstermektedir". Gençlik başlığı altında ki saptama ise şöyledir: "Yüksek öğrenim gençliğinin sağlık sorunlarını ve buna bağlı olarak beslenme ve diğer kişisel ve sosyal sorunlarını çözümlemek için, Mediko-Sosyal Merkezlerinin üniversitelerde kurulacak rehberlik birimleri aracılığı ile çalışmalarına başlamıştır".

Sağlık başlığı altında, önerilen tedbirlerde beslenme konusu şu şekilde yer almıştır. "Ana-çocuk sağlığı, beslenme, çevre sağlığı, aile planlaması, sağlık eğitimi, ilaç ve kan temini gibi ana konularda getirilecek çözümlere temel dayanak olan verilerin belirlenmesi; bu hizmetlerin ne ölçüde ve hangi kuruluşlar tarafından yürütüleceğinin açıklığa kavuşturulması; ilgili kanun, tüzük ve yönetmeliklerin günün şartlarına göre yeniden gözden

geçirilmesi; bu amaçla yürütülen çalışmaların sonuçlandırılması sağlanacaktır".

1982 Yılı Programında Beslenme Konusu; Gençlik ve Spor başlığı altında "Yüksek öğrenim gençliğinin önemli sorunları içinde yer alan, barınma ve beslenme konuları 1981 yılında da ehemmiyetini sürdürmüştür" denilmiştir.

Sağlık başlığı ile de aşağıdaki şekilde durum saptanmıştır. "Ana-çocuk sağlığı, beslenme, çevre sağlığı, aile planlaması, sağlık eğitimi gibi başta gelen koruyucu ve temel sağlık hizmetlerinin sosyalleştirme programı içinde bütünleştirilmesi zaruretine karşılık, bu hizmetlerin değişik birimlerce birbirlerinden bağımsız olarak yürütülmüş olması, hizmetin etkinliğini sınırlamış, böylece tedavi edici hizmetlere olan aşırı talebi önlemek mümkün olamamıştır".

1982 Yılı Uygulama Raporunda Beslenme Konusu; Sağlık başlığı altında yer verilen tedbirlerle ilgili çalışmalar aşağıdaki şekilde gösterilmiştir. "Ana-çocuk sağlığı, beslenme, çevre sağlığı, aile planlaması, sağlık eğitimi, ilaç ve kan temini gibi ana konularda getirilecek çözümlere temel dayanak olacak verilerin belirlenmesi, bu hizmetlerin ne ölçüde ve hangi kuruluşlar tarafından yürütüleceğinin kesin şekilde ortaya konulması, ilgili kanun, tüzük ve yönetmeliklerin günün şartlarına göre yeniden gözden geçirilmesi konularındaki çalışmalar program dönemi içinde sonuçlandırılacaktır. Tedbirlerle ilgili olarak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca şu çalışmalar yapılmıştır: Hazırlanan "Çocuk Besinleri Kanunu" görüş alınmak üzere Bakanlığa gönderilmiştir.

Tedbirden sorumlu olan Sosyal Güvenlik Bakanlığı ise ana çocuk sağlığı, beslenme, çevre sağlığı, aile planlaması, sağlık eğitimi, ilaç ve kan temini konularına getirilecek çözüm ve mevzuat düzenlemeleri için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile gerekli işbirliğinin kurulduğunu bildirmektedir".

"Çocuk Besinleri Kanunu" ile ilgili olarak daha sonraki yıllık programlarda BYK Planlarında ve mevzuatda bu kanun ile ilgili bilgi yer almamıştır. Sağlık Bakanlığında görüş alındığında, Çocuk Besinleri Kanununun, Çocuk besinleri yönetmeliği olarak hazırlandığı, değişikliklerin yapıldığı ve çalışmaların son aşamada olduğu çalışmalar bittikten altı ay sonra uygulamaya geçileceği belirtilmiştir.

1983 Yılı Programında ve Uygulama Raporunda beslenme konusu yer almamıştır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Yer Alan Beslenme Politikası ve hedefler şu şekilde belirlenmiştir: "Beslenme hizmetleri ve gıda kontrolü konusunda çeşitli kuruluşlarla yapılan çalışmalar bir sonuca ulaştırılmamıştır. Yetersiz ve dengesiz beslenme sorunu, özellikle ana ve çocuk sağlığı açısından ağırlık kazanmaktadır. Türkiye'de yer yer dengesiz, yetersiz ya da yanlış beslenmeye rastlanmaktadır. Nüfusun yüzde 17.5'unun yetersiz kalori tüketimi, yüzde 10'unun protein yetersizliği, yüzde 22.5'unun da protein yönünden dengesiz beslenme ile karşı karşıya olduğu saptanmıştır. Bu durumda dünya standartlarına göre, orta derecede bir beslenme sorununun varlığından söz edilebilir".

"Beslenmenin özel dikkat istediği doğum sırası ve küçük çocukluk yaşları, Türkiye'de beslenme sorunlarına en sık rastlanan devrelerdir. Okul öncesi çocuklar 0-5 yaş arasında yetersiz ve dengesiz beslenmeye bağlı olarak yüzde 20 oranında büyüme ve gelişme geriliklerine rastlanmaktadır. Çocuk ölümlerinin oranında büyüme ve gelişme geriliklerine rastlanmaktadır. Çocuk ölümlerinin nedenlerinin yüzde 50'sinin beslenme bozuklukları olduğu söylenebilmektedir. Öte yandan, Türkiye'de kadının doğum öncesi ve sonrasının gerektirdiği özel bir beslenme ile desteklenememesi, bir halk sağlığı sorunu olarak ağırlık taşımaktadır".

"Kendi yiyecek gereksinmesinin tamamını üretebilen bir ülke olan Türkiye'de beslenme sorunlarının nedenlerinin başında gelir yetersizliği ve dağılımındaki dengesizlik beslenme ve yiyeceğe ayrılan gelirin iyi beslenme için en iyi şekilde nasıl kullanılabileceği konusunda eğitimsizlik ve yiyecek maddelerinin ulaştırılma ve dağıtımında görülen yetersizlik gelmektedir. Bunun yanında, zaman zaman üretim yetersizlikleri ve piyasa koşullarının elverişli bir biçimde geliştirilememesinden doğan geçici darlıklarda mevcuttur".

"Beslenme kalıbı incelendiğinde, besin maddelerinin tüketimi Türkiye'de bazı özellikler göstermektedir. Bitkisel yiyecekler temel tüketim maddesidir; günlük kalori gereksinmesinin yüzde 60'ını sağlayan buğday bu grup içinde en büyük yeri tutmaktadır. Hayvan varlığı yeterli olmasına karşın, çeşitli hayvani yiyeceklerin, özellikle et ve sütün, yurt içi tüketime aktarılacak biçimde üretilmediği, genellikle iyi dağıtılamadığı, piyasalarının iyi düzenlenemediği, bu nedenle tüketimlerinin de normalin altında olduğu görülmektedir".

"Yiyeceklerde kalite kontrolü insan sağlığı açısından önemlidir. Gıda kontrolü işlerinin çeşitli kamu kuruluşları arasında dağılmış olması,

hizmetin yeterli düzeye gelmesini engellemektedir. Türkiye'de bu alanda pek çok kuruluş ve faaliyet olmasına karşın, yeterli ve ekonomik bir organizasyon ve gerekli standartların yaygınlaştırılmasına kavuşturulamamıştır".

"Hedefler; Yurttaşların sağlık ve ucuz beslenme olanaklarının büyük ölçüde artırılabilmesi için Devlet destek sağlayacak ve bu amaçla gereken çalışmaları öncelikle yürütecektir. Nüfusun yeterli ve dengeli beslenmesi için zorunlu olan temel besin maddelerinin üretimini özendirici ve yurt düzeyine dengeli dağıtımı yönlendirici düzenlemeler yapılacaktır".

"Ana-Çocuk sağlığı hizmetlerinde, okul ve okul öncesi çağıdaki çocuklara yönelik beslenme programları, görülen eksik beslenmeye ve beslenme eğitime ağırlık verecek biçimde yeniden düzenlenecek, 0-6 yaş çocukları beslemede zorluk çeken ailelere Devlet yardımı sağlanacaktır. Nüfusca gençleşen ve çağdaşlaşan Türkiye'de gençlerin öğrenim ve beslenme, sağlık ve barınma, istihdam ve çalışma sorunları bir bütünlük içinde ele alınacaktır".

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI VE YILLIK PROGRAMLAR (1985-1989)

1985-1989 Yılı Programlarında Beslenme Konusunda Temel Devlet Politikaları;

Sağlık Sektörü içerisinde aşağıdaki şekilde yer almıştır:

"Aşılama, bulaşıcı hastalıklarla mücadele ve çocuk beslenmesi konularında uygulanan programlar geliştirilecek ve halkın eğitimi arttırılacaktır".

1986 Yılı Programında Beslenme konusuna ilişkin, Sağlık Sektörü içerisinde tedbir önerilmiştir. Programdaki şekli şöyledir:

"Çevre Sağlığı, ruh sağlığı, beslenme, sağlık eğitimi gibi koruyucu sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi için özel programlar geliştirilecek, pilot uygulamalar başlatılacaktır".

1986 Yılı Programı İcra Planı Uygulama Raporunda, "1986 Yılı Programında önerilen tedbir ile ilgili çalışmalar rapor edilmiştir. Uygulama Raporundaki şekli aşağıdadır. "25 Mart 1986 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından başlatılan "Çocukları Yaşatma ve Aile Planlaması

Kampanyası" ile ana sağlığı, çocuk sağlığı, aile planlaması, beslenme gibi koruyucu sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi çalışmalarına hız verilmiştir. Bu çalışmalar çerçevesinde bağışıklık kazandırma, ishal tedavisi, bebek beslenmesinde anne sütünün teşviki, gebelerin ve bebeklerin beslenmesi, doğumların sağlıklı şartlarda yaptırılması ve aile planlaması konularında, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğünce bir seri program uygulamaya konulmuştur. Bu arada halkın bilinçlenmesi amacı ile afiş, broşür gibi eğitim materyalleri ile sağlık personeli için hazırlanan rehber kitaplar çoğaltılarak illere gönderilmiştir. Yetersiz beslenen çocuklara, Süt Endüstrisi Kurumundan alınan 15 ton çocuk mamasının dağıtımı da gerçekleştirilmiştir".

1987 Yılı Programında Beslenme Konusu: Sağlık Sektörü içinde aşağıdaki şekilde yer almıştır:

"Çevre sağlığı, bulaşıcı hastalıklarla mücadele, ana ve çocuk sağlığı, beslenme, sağlık eğitimi gibi koruyucu sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi için özel programların geliştirilmesine devam edilecek, bilhassa halkın bu konulardaki eğitimine ağırlık verilecek, 1986'da başlamış olan aile sağlığı kampanyasının sürekliliği sağlanacaktır".

1987 Yılı Programı İcra Planı Uygulama Raporu şu şekildedir: "Ülkemizde ana ve çocuk sağlığı hizmetlerinin güçlendirilmesi amacıyla 1986 yılında başlatılmış olan "Anne ve Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması" kampanyası çalışmalarının rutin sağlık hizmetleri içerisinde yürütülmesine program döneminde de devam edilmiştir. Ayrıca, çocuk sağlığı ile ilgili olarak "İshalli Hastalıklar, Akut Solunum Yolu Hastalıklarının Kontrolü Programları" da çocukların yeterli ve dengeli beslenmeleri için doğumdan sonraki 4-6 ayda bebeklere anne sütünün verilmesi ve zamanında ek gıdalara başlanması için eğitim çalışmaları sürdürülmüş, 4-24 ay grubundaki yetersiz ve dengesiz beslenen çocuklara Sekmama dağıtımı yapılmıştır.

"Anne sağlığı ile de ilgili olarak hamile annelerin sağlıklı beslenmeleri için; Adıyaman, Diyarbakır, Ş.Urfa ve Ankara ilinin gecekondü bölgelerinde sosyo-ekonomik düzeyi düşük hamile annelere gıda ve vitamin yardımı yapılmıştır".

"Diğer taraftan enfeksiyonlar için Çankırı ve Tokat illeri pilot bölge seçilmiş olup, çalışmalar devam etmektedir. Gıda güvenliğinin etkili ve daha yaygın bir şekilde sağlanması için, ilgili kuruluşlar arasında işbirliği geliştirilecek, halka uygun beslenme alışkanlığı kazandırılması çalışma-

larına devam edilecek, halkın dengeli beslenmesine yönelik olarak vitamin takviyeli özel ekmeklerin üretimi teşvik edilecektir".

1988 Yılı Programında beslenme konusu, Sağlık Sektörü içerisinde, 1984 araştırma verilerine göre Türkiye'deki beslenme durumu saptanmış ve tedbirler önerilmiştir. Programdaki şekli şöyledir;

"1984 Gıda Tüketimi ve Beslenme Araştırması sonuçlarına göre, Türkiye'de genel ortalamalar açısından beslenme durumu normal sınırlarda görülmekle birlikte haneler arasında önemli beslenme farklılıklarının bulunduğu ve bazı ailelerde beslenme sorunlarının olduğu görülmektedir. Ailelerin bir kısmı yetersiz gıda tüketmekte ve hatta gizli açlık içinde bulunmakta iken bir bölümünde aşırı tüketimde bulunduğu tespit edilmiştir".

"Halka uygun beslenme alışkanlığı kazandırılması çalışmaları ile ilgili olarak TUBİTAK'ın koordinatörlüğünde Halkın Beslenmede Bilinçlendirilmesi konulu bir eğitim projesi hazırlanmaktadır".

"Gıda Maddeleri Tüzüğü ve Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği çerçevesinde, halkın dengeli beslenmesine yönelik olarak vitamin katkılı un ve ekmek üretiminin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca değerlendirilmesi ve ruhsata bağlanması çalışmaları devam etmektedir. Tedbirler: Gıda Kanunu çalışmaları sonuçlandırılarak Program döneminde uygulamaya geçilecektir. Gıda güvenliğinin sağlanması için ilgili kuruluşlar arasında işbirliği geliştirilecek, halkın dengeli beslenmesi için vitamin takviyeli un ve ekmek üretimi teşvik edilecektir. Halka uygun beslenme alışkanlığının kazandırılması çalışmaları çerçevesinde TUBİTAK'ın koordinatörlüğünde başlatılan Halkın Beslenmede Bilinçlendirilmesi konulu eğitim projesi program döneminde tamamlanarak uygulamaya geçilecektir".

"Yetersiz ve dengesiz beslenen çocuk, gebe ve emzikli annelerden başlayarak halka, uygun beslenme alışkanlığı kazandırılması için eğitim programlarına ağırlık verilecektir".

1988 Yılı Programı İcra Planı Uygulama Raporunda, bu tedbirlerle ilgili uygulamalar şu şekilde belirtilmiştir; "Son iki yıl süresince kampanya şeklinde yürütülen aile ve çocuk sağlığı hizmetleri sisteme bağlanarak sürekliliği sağlanacaktır. 1986 yılında başlatılan Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Kampanyası Programı içerisinde geliştirilen Ana Sağlığı ile Çocuk Sağlığı (aşılama, ishali hastalıkların kontrolü, akut solunum yolu enfeksiyonlarının kontrolü, çocukların büyüme ve gelişmelerinin

izlenmesi, çocukların yeterli beslenmesinin temini ve anne sütü ile beslemenin teşviki v.b.) programları 1988 yılından itibaren diğer sağlık hizmetleri içerisinde entegre edilerek rutin hale getirilmiştir. Bu hizmetlerin, Sağlık Kuruluşlarında (Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezleri ile birlikte sağlık ocakları ve sağlık evlerinde, hastanelerin kadın doğum ve çocuk servislerinde) etkili ve sürekli verilmesine devam edilmiştir. Aile planlaması, ana sağlığı, çocuk sağlığı ve beslenme konularında hekim ve hekim dışı sağlık personeli için bilgi ve beceri düzeyinde eğitim programlarının geliştirilmesi ve uygulanmasına devam edilmiştir.

"Halkın yeterli ve dengeli beslenmesine katkıda bulunmak üzere vitamin takviyeli un ve ekmek üretimi halen teşvik edilmekte olup, bu konuda Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına yapılan müracaatlar olumlu yönde değerlendirilmektedir".

"Halkın Beslenme de Bilinçlendirilmesi" projesi çerçevesinde 20-24 Haziran 1988 tarihinde eğitime tabi tutulan 6 İlin Sağlık ve eğitim ekipleri aldıkları eğitimi kendi illerinde uygulamaya başlamışlardır. Ayrıca "Beslenme Programları Geliştirme Projesi" çerçevesinde yürütülen beslenme eğitim çalışmalarına devam edilerek 36587 ev kadınına eğitim verilmiştir. Bu proje çerçevesinde Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığınca da 1988 yılı içerisinde Mersin, Denizli, Manisa, Aydın, Bilecik, Burdur, Uşak ve Muğla İllerinde 105 ev ekonomisi teknisyenine yönelik 5'er günlük beslenme semineri verilmiştir".

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı halkın beslenme konusundaki eğitimine sağlık personeli aracılığı ile ulaşmayı hedeflemiş olup, Hacettepe Üniversitesi "Beslenme ve Diyetetik Bölümü" öğretim üyelerince hazırlanan çocuk beslenmesi adlı kitapçıklar 67 ilin Merkez Sağlık Ocakları ile Eğitim Şube Müdürlüklerine gönderilmiştir. Ayrıca, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezlerinde Sağlık Ocaklarında, poliklinik hizmeti sırasında hekim, ebe ve diyetisyenler tarafından yeterli ve dengeli beslenme konularında sürekli eğitim yapılmış ve bu eğitimlerde bebek beslenmesi konuları uygulama yapılarak anlatılmıştır. Yine ebeler tarafından yapılan ev ziyaretlerinde gebe ve çocukların periyodik izlemeleri sırasında annelere gebe ve emzikli çocuk beslenmesi konusunda bilgi verilmiştir".

1989 Yılı Programında aile, kadın ve çocuk, Gençlik Sektörleri içerisinde beslenme konusu ile ilgili aşağıdaki tedbirler getirilmiştir.

"Ailelerin yetersiz süt, et, balık, kuru baklagiller tüketiminden kaynaklanan yanlış ve dengesiz beslenme sebebi ile çocukların bir kısmında

protein-kalori eksikliğine bağlı hastalıklara, kemik bozukluğu ve kansızlığa rastlanırken, kadınların yarısından fazlasında kansızlık durumu görülmektedir".

"1987-88 öğretim yılında öğrencilerin sağlıklı ve yeterli beslenmelerini sağlamak amacıyla 1 Nisan 1988 tarihinden itibaren Üniversite ve Kurum yurtlarında barınan yüksek öğrenim öğrencilerine ücretsiz sabah kahvaltısı verilmeye başlanmıştır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan karşılanan bu proje çerçevesinde Üniversite ve Kurum yurtlarında barınan toplam 109.400 öğrenciye ücretsiz sabah kahvaltısı verilmiştir".

1989 Yılı Programı İcra Planı Uygulama Raporunda, bu tedbirlerle ilgili uygulamalar Sağlık Sektörü içerisinde şu şekilde yer almıştır. "Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve hizmet talebinin artırılması amacıyla sağlık personeli ve halk eğitime yönelik programlar hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Program dönemi içerisinde; Kalkınmada öncelikli 17 ilde uygulanmakta olan "Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Hizmetlerini Geliştirme Projesi" gereğince Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezleri, sağlık ocağı ve sağlık evi ebeleri için ana sağlığı, çocuk sağlığı, aile planlaması, beslenme ve genel sağlık konularında hizmet içi eğitim programları düzenlenmiştir. Ana sağlığı ve çocuk sağlığı, aile planlaması konularında halkın bilinçlendirilmesi için kitle iletişim araçlarından yararlanılmış ve TRT ile işbirliği yapılarak eğitici programlar düzenlenmiştir. Halk ve personel eğitiminde kullanılmak üzere geliştirilen eğitim materyallerinden 28.000 adet afiş, 558.000 adet broşür, 5.000 adet civarında kitap ile çeşitli video kasetleri sağlık kuruluşlarına gönderilmiştir".

Gıda Kanunu Tasarısı ile ilgili çalışmalar 1989 yılı İcra Planının 130 nolu tedbiri gereğince Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığında yürütülmekte olup, çalışmalar devam etmektedir. Halkın dengeli beslenmesi için vitamin takviyeli un ve ekmek üretimi ile ilgili sanayicilerin başvurularının değerlendirilmesine devam edilmiştir. Ayrıca, Sağlık Bakanlığınca çocuk, gebe ve emzikli annelerin yeterli ve dengeli beslenmeleri konularında halka doğru bilgi ve davranış kazandırılması amacıyla çalışmalara devam edilerek, sağlık personeli tarafından sağlık kurumlarında ev ve ziyaretleri sırasında özellikle annelere, beslenme konusunda sürekli eğitim yapılmıştır".

"Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığınca da "Beslenme Programları Geliştirme Projesi" çerçevesinde halka çeşitli eğitim programları düzenlenmiştir".

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Yer Alan Beslenme Politikası; Sağlık Sektörü içerisinde çok genel olarak hedef belirlenmiştir. Plandaki şekli aşağıdadır.

"Halkın yeterli, sağlıklı ve kaliteli gıdalarla beslenmesinin sağlanması hedeflenmiştir".

ALTINCI BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI VE YILLIK PROGRAMLAR (1990-1994)

1990 Yılı Programında, Aile-Kadın-Çocuk, Gençlik ve Sağlık Sektörleri içerisinde beslenme konusuna yönelik tedbirler getirilmiştir. Programdaki şekli aşağıdadır. Aile-Kadın-Çocuk; "Dengeli ve yeterli beslenme konusuna temel eğitim müfredat programlarında ağırlık verilecek yönde düzenlemeler yapılacaktır".

Gençlik; "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan karşılanan ücretsiz sabah kahvaltısı uygulaması 1988-89 öğretim yılında da YURT-KUR tarafından gerek kurum ve gerekse Üniversite yurtlarında barınan yüksek öğretim öğrencileri için sürdürülmüştür".

Sağlık; "Dengesiz beslenme özellikle belli bölgelerde ve nüfus gruplarında gebe ve emzikli anneler ile çocukların ve gençlerin sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Halkın beslenme konusunda bilinçlendirilmesi konulu eğitim projesinin etkinleştirilmesi ihtiyacı devam etmektedir. Gıda Kanunu çalışmaları sürdürülmektedir.

Toplumun beslenme konusundaki problem ve ihtiyaçlarını tesbite yönelik periyodik araştırmalar başlatılarak beslenme yetersizliği tesbit edilen bölge yerler ve risk gruplarına yönelik olarak gıdanın zenginleştirilmesi ile vitamin takviyeli un ve ekmek üretimi konusunda gerekli düzenlemelerin yapılmasına devam edilecektir. Mevcut gıda kontrol hizmetlerinin verilmesinde yetkili kuruluşların işbirliği esas alınacak; sorumlu kuruluşları ve koordinasyon esaslarını belirleyen ve hizmetlerin etkinleştirilmesini öngören bir gıda kanunu tasarısı hazırlanacaktır".

1990 Yılı Programı İcra Planı Uygulama Raporunda, Aile-Kadın-Çocuk Sektörü içerisinde beslenme konusu şöyle yer almıştır;

"Program dönemi içerisinde ilk öğretim okullarında (İlkokul 4-5. sınıflar ve Ortaokul) okutulmakta olan Fen Bilgisi dersine ait öğretim programlarını iyileştirme ve geliştirme amacıyla Milli Eğitim Bakanlığınca kurulan

komisyonca dengeli ve yeterli beslenme konusunun genel amaçlarda yer alması sağlanmıştır. Konu ile ilgili olarak tesbit edilen amaçlar doğrultusunda program hazırlama çalışmalarına devam edileceği belirtilmektedir".

Sağlık Sektörü içerisinde beslenme konusu tedbir uygulama raporu aşağıdadır.

"Toplumun beslenme konusundaki problem ve ihtiyaçlarını tesbite yönelik periyodik araştırmalar başlatılarak, beslenme yetersizliği tespit edilen bölge, yerler ve risk gruplarına yönelik olarak gıdanın zenginleştirilmesi ile vitamin takviyeli un ve ekmek üretimi konusunda gerekli düzenlemelerin yapılmasına devam edilecektir.

"Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğünce; halkın beslenme durumunun iyileştirilmesi amacıyla ekmeğin B1, B2, B6, Niasin gibi vitaminler ve demir elementi ile zenginleştirilmesi hususunda yapılmasına başlanılan gerekli düzenlemeler, araştırma sonuçları henüz alınmadığından gerçekleştirilememiştir.

Ayrıca, Sağlık Bakanlığınca toplumun beslenme konusundaki problem ve ihtiyaçlarını tespit eden araştırmalar sonucu başlatılan gıdaların zenginleştirilmesi uygulamalarına, mevcut mevzuat çerçevesinde, vitamin takviyeli un, makarna, pirinç, v.b. konularda sanayicilerden gelen talepler değerlendirilerek devam edilmiştir.

Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı tarafından hazırlanmış bulunan Gıda Kanunu Tasarısı Başbakanlığa sunulmuş olup, gerekli incelemeler yapıldıktan sonra T.B.M.M.'ne sevk edilecektir".

1991 Yılı Programında, 1990 yılında önerilen tedbirler yinelenmiştir.

1991 Yılı Programı İcra Planı Uygulama Raporunda: Aile-Kadın-Çocuk Sektörü içinde uygulama raporu şu şekilde yer almıştır; "Tedbir doğrultusunda hareket edilerek çalışmalara başlanılmıştır".

Sağlık Sektörü içinde Uygulama Raporu şu şekildedir; "Ülke çapında beslenme düzeyi ve alışkanlıklarını tesbite yönelik Türkiye Beslenme Araştırması" ile ilgili olarak Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının işbirliğiyle çalışmalara devam edilmektedir".

1992 Yılı Programında Beslenme Konusuna ilişkin, Sağlık Sektörü içerisinde önerilen tedbirler aşağıdadır".

"Sağlık ve beslenme eğitimi hizmetlerine önem verilecektir. Ülke çapında beslenme düzeyi ve alışkanlıklarının tespitine yönelik araştırma projesi hazırlığı tamamlanacaktır. Flor eksikliğine bağlı diş sağlığı sorunlarını en aza indirmek için tuza flor katılması teşvik edilecek, bu kapsamda tuz standardı ile ilgili bir çalışma yapılacaktır".

1992 Yılı Programı İcra Planı Uygulama Raporunda, Sağlık Sektörü içerisinde beslenme konusu için önerilen tedbirlerin Uygulama Raporu şu şekildedir;

"Ülke çapında beslenme düzeyi ve alışkanlıklarının tespitine yönelik olarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü Koordinatörlüğünde bir proje ekibi oluşturulmuş ve anket formları hazırlanmıştır".

"Tuza flor katılması ve florlu tuz standardı hazırlanması konusunda, Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığından alınan görüş doğrultusunda Sağlık Bakanlığında bir komisyon kurulmuştur. Çalışma planı ve koordinasyon yapılacak birimler ilgili komisyonca belirlenecektir".

"Sağlık Bakanlığınca ülke genelinde içme sularındaki mevcut flor miktarlarını belirten verilerin yeterli olmadığı, bilimsel olarak ülkemizde uygun flor yöntemi tesbit edilinceye kadar sistematik flor yöntemi kullanılmaması gerektiği bildirilmektedir".

"Tedbirden diğer sorumlu kuruluş olan Türk Standartları Enstitüsü, tuza flor katılması yerine, ağız hijyeni ve dolaylı olarak flor alınmasını sağlamak için diş macunu kullanımının yaygınlaştırılmasının daha yararlı olacağını belirtmektedir".

1993 ve 1994 Yılı Programı İcra Planı Uygulama Raporlarının henüz basımı yapılmamıştır.

1993 ve 1994 Yılı Programlarında İcra Planlarında beslenme konusuna yönelik tedbir önerilmediği için, büyük olasılıkla 1993 ve 1994 yılı Uygulama Raporlarında da beslenme konusu yer almayacaktır. 1990 Yılı Tedbirlerinde yer alan "Ülke çapında beslenme düzeyi ve alışkanlıklarını tesbite yönelik Türkiye Beslenme Araştırması" projesi çalışmaları devam etmektedir. Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında yazışmalar sürmektedir, proje henüz sonuçlandırılmamıştır.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında Yer Alan Beslenme Politikasında, Sosyal Hedef, İlke ve Politikalar başlığı altında, Aile-Kadın-

Çocuk sektörü içinde beslenme eğitimi ile ilgili aşağıdaki hedef belirlenmiştir:

"Ailelerin çocuk yetiştirme, sağlıklı ve dengeli beslenme konularında bilgilendirilmeleri üzerinde önemle durulacaktır".

Gençlik Sektörü içinde de; "gençlerin beslenme konusunda, yayın organları ile gençler ve ailelerinin bilgilendirileceği", belirtilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Beslenme konusu; Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yıllık Programlarında sağlık sektörü içerisinde yer almış buna karşın I. BYK (*) Planında yer almamıştır. Diğer BYK Planlarında, beslenme konusuna genelde Sağlık Sektörü içinde yer verilmiş ayrıca Aile-Kadın-Çocuk ve Gençlik Sektörleri içinde de yer almıştır. 1970 yılında getirilen tedbir ile "şehir ve kırsal alanlarda bölgesel beslenme ve tüketim özelliklerini gelir grupları itibariyle tespit eden araştırma" yapılmış ve bu araştırma sonuçları III. BYK Planının yıllık programlarında kullanılarak tedbirler önerilmiş ve yine bu araştırma sonuçları Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında yorumlanarak beslenme konusu geniş olarak değerlendirilen ve hedefler belirlenen Beş Yıllık Kalkınma Planı olmuştur. 1984 Gıda Tüketimi ve Beslenme araştırması yıllık programlarda kullanılmıştır. 1984 yılından sonra Türkiye genelinde beslenmeye yönelik bir araştırma olmadığı için V. ve VI. BYK Planlarında beslenme konusuna çok genel yaklaşılmıştır. Kalkınma planları ve bunların yıllık programları incelendiğinde, Beslenme adı altında bir sektör ele alınmamıştır. Sadece İktisadi Planlama Genel Müdürlüğü kapsamında İmalat Sanayii altında Gıda Sanayii ele alınmaktadır. Bu haliyle işin daha çok üretim boyutu dikkate alınmış halbuki tüketim boyutları ihmal edilmiş gibi görülmektedir. Bu konu daha çok beslenme politikalarını ilgilendirmektedir. Bu politikalar çoğunlukla sağlık sektörü içerisinde çok genel olarak ele alınmıştır.

Be nedenle Beslenme Konusunun; Ayrı bir sektör olarak ele alınması, İşlenecek politikalara ilave edilmesi, Beslenme araştırmalarının periyodik olarak yapılması, Avrupa birliğine entegre olmaya çalışan bir ülke olarak beslenme politikalarımızın da bu birliğin yapısına uygun olarak düzenlenmesinde ulusal çıkarlarımız vardır.

(*) Metinde Beş Yıllık Kalkınma Planı, BYK Planı olarak kısaltılarak kullanılmıştır.

SUMMARY
FIVE YEAR DEVELOPMENT PLANS and
NISTRITIONAL POLICIES

AKÇAY, G., Ö.

In this study, Nutritional Policies of the Turkish Republic laid down in the Five Year Development Plans Starting from 1963 and annual programmes thereof have been discussed.

KAYNAKLAR

1. DPT, 1963 Yılı Programı
2. DPT, 1967 Yılı Programı
3. DPT, I. Beş Yıllık Kalkınma Planı
4. DPT, 1970 Yılı Programı
5. DPT, 1970 Yılı Uygulama Raporu
6. DPT, 1970 Yılı İcra Planı
7. DPT, 1971 Yılı Programı
8. DPT, 1972 Yılı Programı
9. DPT, 1972 Yılı Uygulama Raporu
10. DPT, II. Beş Yıllık Kalkınma Planı
11. DPT, 1973 Yılı Programı
12. DPT, 1973 Yılı Uygulama Raporu
13. DPT, 1974 Yılı Programı
14. DPT, 1974 Yılı Uygulama Raporu
15. DPT, 1975 Yılı Programı
16. DPT, 1975 Yılı Uygulama Raporu
17. DPT, 1976 Yılı Programı
18. DPT, 1976 Yılı Uygulama Raporu
19. DPT, 1977 Yılı Programı
20. DPT, III. Beş Yıllık Kalkınma Planı
21. DPT, 1979 Yılı Programı
22. DPT, 1981 Yılı Programı
23. DPT, 1982 Yılı Programı
24. DPT, 1982 Yılı Uygulama Raporu
25. DPT, IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı
26. DPT, 1985 Yılı Programı

27. DPT, 1986 Yılı Programı
28. DPT, 1986 Yılı Programı İcra Planı Uygulama Raporu
29. DPT, 1987 Yılı Programı
30. DPT, 1987 Yılı Programı İcra Planı Uygulama Raporu
31. DPT, 1988 Yılı Programı
32. DPT, 1988 Yılı Programı İcra Planı Uygulama Raporu
33. DPT, 1989 Yılı Programı
34. DPT, 1989 Yılı Programı İcra Planı Uygulama Raporu
35. DPT, V. Beş Yıllık Kalkınma Planı
36. DPT, 1990 Yılı Programı
37. DPT, 1990 Yılı Programı İcra Planı Uygulama Raporu
38. DPT, 1991 Yılı Programı
39. DPT, 1992 Yılı Programı
40. DPT, 1992 Yılı Programı İcra Planı Uygulama Raporu
41. DPT, VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı